

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr.

Fylke: Nordalund

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Masfjorden

Emne:

Bygdelag: Nordbygda

Oppskr. av:

Ola R. Midtboj

Gard:

Hasteland

(adresse):

Hasteland

G.nr. 14

Br.nr. 7

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Bilag: ett bilde av ein høyturac - ant. Rønnevatn.

SVAR

eg hev sjølv vore bonde all mi tid og talar av eiga røynsle, men det som mest kjem høytjøving paar stede hev eg høyrst av guse andre.

Maaften aa transportere høy hu i van leggde vore den same fram utgarnal tid og like til vane dagar. For det allarmeste vart høiet børe paar ryggen - paar høy. Bjretøga var av guse lengde. Eitt "høytøy" maatte minst vere 5 famnar. Men dei var baade 6 og 7 famnar, ja der var dei over karar so skjøffe to vanlege bjretøyg ihop for aa gaa stor nok liggje. I eldre tid brukte folk mykje høy av lindelast, "bæsttøy", men dei var ikkje sterke alltid. Seinare var det helst hamperøy - "kaltøy". I enden av høyet var der ei høld, - høild - høild. av sterkt, reigt emne, helst eitt.

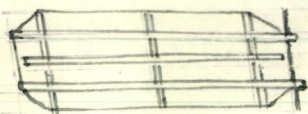
Bjretøy, utlagde" (Østik-Ø)

Ein laga høiet til i, fengjer - fengje - for ein laded paar høyet. Ein fengde" det med riva eller med baare hendene mot foten. Kantanne laut "fissast" for laust høi. Naar fengjå var stor nok vart ho lagd paar høyet so langt fram hølda so høyra skulde rekkje fram. Sia var fengjerne lagde paar einannan til høyraa var passeleg stor, siste fengjå skulde leggjust der hølda var.

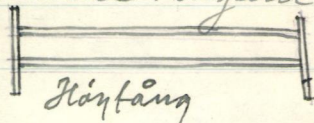
I ei "god" høyre gjekk der 5 "gode" fengjer. Fengjerne laut leggjust aldels heint paar høyet, annars kunde høyraa "fare utover". Attaat maatte dei leggjust slik at høyraa ikkje vart "affektung". Naar høyraa daa var "paalagd" var det aa

„gjyre“ henne. Ein tok daa endane av høget runde kjere
 og gjennom hōlda. Ein maatte ikkje stikke endane op gjennom
 hōlda, for det var „kjeringskōld“; men ein maatte stikke bōge
 endane ned gjennom hōlda og utatt mellom baare bōgepartane
 det var „karskōld“. So strama ein bōge endane og „gjyrdi“ liggje
 ihop med ein fellk. Tilslutt sette ein kneet innst og letta kjere
 So drog ein den eine bōge parten ut til „falle“, „sette seg fyre“
 og slakk sine armen inni fallen og strama fallen til.
 So drog ein den andre bōgeparten ut og slakk sin armen
 inni og strama til so høget „tok samt“ paa deae her-
 derne. So var det aa „røysc seg“. Sprøke karan røysc
 seg sjøl nuddi dei reiste seg paa fōlerne solangt dei naedde
 attiker og so gjorde fart paa seg og kjraa framijer so dei kom seg
 paa kne og daa var dei kjilpne. Vanleg var der eitt menneskje so skōt
 framaufor og drog i enden av høget til herann kom seg paa kne.
 So var det aa „take baa“ kjraa so ikkje laust hōy latt av.
 Nam ein „sette seg fyre“ var det unnaagjore at ein ikkje sette
 seg for nere hōlda, for daa fekk ein „halshōld“ med ein kne
 og fekk ikkje „halde jyrslaa“, og daa var høget slakt so
 kjraa „for utot“. Den lūse delen av høget vatt ein ^{hōyre handa vilde ein ha fri} runde
 albōgen og handa so ein heldt jyrsla med „vanleg vinstre handa“
 Kjraa maatte ikkje vere „allesting“ \bigcirc men „vege samt“ \bigcirc
 Det gjikk fast aa here inn hōy, naar daa var to herarar og dei andre
 gjorde fregjer og la paa med. Dei som var gjikk svart lett hōy
 alltid gjikk dei herfōtte og sprang samt tebakars ette kjere.
 Kjere brukka ein aldri utan det var paa skrapeslaatt til an ta
 rakstra eller samra med. ein rakkser, ein samu-sabu.
 Paa sume stader i byggi kjorde dei høget inn paa slede, men paa
 mange gardar var øykene „i hage“ om seimaren. Summe kjorde øykene
 sine som „seimarøyk“ ut til folk som hadde god hage (hagi). Mange
 gardar hadde ikkje øyk. Summe hadde øyk ihop, 2 og 3 mann
 om ein øyk. I eldre tider for gardarne var so sūndskiffe var
 hōy kjoring meir vanleg enn sidan. Hōypleden var som ein
 vanleg slede, men herflautane gjikk eitt stykke ut om
 (og so var flautendane i ppat bōgne so kautane ^{av seiden} var høget.)

meiane. Der gjikk ei sterk stong rundt sleden utåpaa gjennom flautendane. Denne stonga vart kalla, "svagane". Ho var god aa ta i naar ein vilde velte av sleden eller sein den uokorleis. Naar ein la høyet laust paa sleden feyde ein det og la det paa i feygjer. Var det godt aa kjøre la ein paa optil 20 feygjer. Ein gjynde lasset ikop med ein sterk "høgejyring". Jant hadde dei høytang eller høgreim oppaa lasset. Laga ein kjere og la dei paa sleden kjörde dei jamnaste 2 kjere, med jyring paa. Dei hadde jant to sledar, so lesste dei paa den sine med øyken var heime med lasset. Det gjikk fort aa paa høyet inn og mange tykte det var mykje lettere aa bruke slede i den fyrste tid dei tok til aa bruke kjerre. Det gjikk haalt paa kjaastickbane, ^{sjatagane} men naar sleden kom i sandvei, baunk den felt. Same stader, lünna" di der det var sandvei. Di la ned krelünna so sleden skreid paa, men di sa at dei kjönde "suelügt" ^{suelüpt.} av slemeiane naar dei kjörde mykje tjuvhoi paa lünna i godvent. Paa Verkland og i Jumsdal i Brekke er det ikkje so lenge sidan dei brukte aa lünna" i vegane.

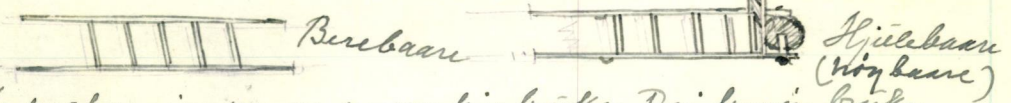
Høysslede

Høytang

I 1880 ära byrja folk aa bruke kjerre til høykjöring. Mange tykte sleden var mykje kvedigare og lettere og det var laug og i üleude. Men etterkvart som böane vart ütskifte og meir sanda og dyrka, tok kjerra meir og meir plasser som trausportmüddel. Paa smaa brük lör mange höyet inn gudra paa qumal vis, men fordelebeste er det so no at üngdomen ikkje kan "leggje paa" ei stikkholag høybyre. Børsvelk, kipeband eller sloe vart ikkje brukte her det og veit. Folk slar mykje münde i ütslantter no enn fö, saa folkelöjpa er mykje münde. Det seara seg ikkje. Det er helst fjellgardar so brukte dei beste slett, na sine, naar veret er til det. Det var vel paa 1880-90 äara ein slotta med aa slaa so mykje i marka, men mange var slotta lenge fö. Ei tid, fö ca. 150 äar sidan og ütetter, var heimemarka föda fö beiting om sünaren. Daar slo dei allesfades kringom i marka

4
 Sp. 1. Spaa frammanfor. Sp. 2. mest leering, noko kjoring, paa sine
 stader addring. Borna var med i hoyarleidet naar dei kunde hjelpe til
 om hode sjan nedanfor. Til aa fua gras et lit hes bruka dei ei hjulebaare
 heime. Paa ildrust mark bruka dei ei leerebaare ~~med~~ ^{med} trehjul

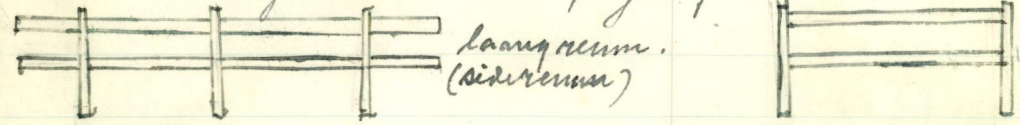

Loypestrengjer var og er mykje bruka. Dei luyja bruka
 loypestrengjer i 1880 aara. (ei vanleg hjulebaare var kalla i kassebaare)

Sp. 3. Ein kunde vist ikkje kjore hoyet heim paa stumarfor, men
 ein bar det jaamt. Telles hadde ein ildstov naar det var noko
 mykje slaatt. Ein bar eller kjorde det daa heim om vinteren.

4. For bruka ein mest 2 hjula hoyvoyn- laangkjirre-kalla
 dei den. No er det gjerne meir 4 hjulskjirre. nemninga hoysled
 brukast ikkje om hoyvoyn. Paa hoysledane bruka dei
 ikkje jamstoring men dei draga dei naar dei er slitne.
 D.v. dei sette eit drag av tre i ender meien. Voynar med kasse
 meier og hjul brukast ikkje. Vintresledane er jaamt staelakode

Enn hev vist hoyet noko om at der var regelar fyre kvar ein ikkje
 fekk kjore med slede om stumaren men no er det ingen so
 veit noko om det. Same voyna var brukte daade til hoy
 og korn. Det var ei vanleg arbeidsvoyna som var forsynt
 med "remma", hoyremma paa siderne. Ei remm (grind) paa
 kvar sida og ei paa kvar ende. Dei kan lastast av og setjast paa
 naar ein vil. Paa laangkjirer (2 hjula) so var og er bruka til aa
 kjore hoy paa var der ikkje kvarremma i endane. Ei vanleg
 hoykjirre er og var knappe 2 alner breid og knappe 4 alner
 lang. Remmane er ca. 3/4 aln hoye. Dei kan vere av ymse
 skap. mest vanleg er 3 oppstandarar paa kvar sida med to
 3/4 loms x 3 loms listar gjennom seg. I gavlaue ein oppstandar i kvar
 hjorne og 2 eller 3 listar gjennom dei. oppstandarane staa med hol
 i kjirreanna og kan sette lastast op og setjast i. Turrem

Paa ei slik vanleg hoykjirre kan ein kjore op til 7 a 8 gode bje
 (gaa bje) so lastet kan verta op til ca. 400 kg. naar det er godt
 hoy. Er det ringt hoy, eller det er hault og "skreie" vert lastet mindre.

Når der var lang og ill veg aa hère i útmarka reka ein at ei kype ikkje skulle vere yver 2 vngar (36Kg). for heimboen künde det vere opit det dæble. Høyplaktes som var ihop vart bruka so at dei slo kvar for seg for same tid, men her var ikkje slike slaktes no dei var skiffe allestader. Ein bruka alltid herre ein øyk for sleden eller kjorra. Her var ingen regler for riste lasset dei tok alt høyet so vel so dei fekk det og let delje voko leggja alt. Ein bruka alltid ein bagepiping eller pipingetøy til aa feste lasset med. Pipingemaalet vere kjukkare og sterkare enn eit bagebøyg pipingeholda maatte vere kjukkare og sterkare enn ei bagebøyd. Dei bruka skindom jembølda. Endane av bølda kallast „sprøte“ rotte lusteret forhold millom surnar og vinterlass hadde dei ikkje. aa setje høy i slakt var ikkje bruka. Ein utslakt var ^{markslast} jamnaste kalla: eit slakte. Skindom: ei slakte ^{aa slakte} - slakta - slaktinga.

5. Sjaa framant. Der var inga regler for kjøring og brøytning m.m. -
 6. Om vinteren kjøres folk som det høver kvar liest. Det er forresten for stades her i bygdi at dei kjøres høyet fra utslaktes om vinteren

Rødding av høy er gammalt her i bygdi. Det kan trauke det dei i eldre tider laga rødda av vidjer. Ægheld det mykje brøyleg. Men i vart tid laga dei rødderne herre av sterkt krampetøy 3 laagd. (ikkje 4 laagd) kom taatt maatte vere so sterk so mogeleg. Dei kjøpte 8 merker maale. Ei „maale“ var for 25 famnar og vog 2 kg. 7 merke maale vart vel kinne. Ei røddi vart bøvdeleg slo nær ein bruka 1½ maale i henne. Der tok ho 3 gode raahøykje eller ei god kurrhøykje. Rødda var opa i haue endar og naar ho var fullslappa let dei alt med eit rykk kinge tøy so ein tok inni mauske. Dei trakk høyet i rødda. Rødda spratt so ein ball naar ho kom ned for i stor fart. Ho hengte seg ikkje lett fast. Dei sa at naar ho fannk i lause lufti so la høyet seg ut i kanten so ho var tom midt i. Ein maatte alltid ha øddemauske naar ein lett rødde. Ho var kunda som ei rot. Vart ein mauske sprengt vart det jamnaste vølt med ei vidje. Etter at folk kjøpte aa (Rødder av høst her er ikkje høyt om. Det lant isfall vere to lagge bøn)

6.
 bruke løypestreng varst rødding av høy mindre bruke
 men endaa bruke dei rødder der det er mykje bratt og ulendt.
 Oplysningane om rødder hev og mykje fra Tear H.
 Røpehogjen. Junesdal. Brekke. Han brukar endaa rødde og
 lagar skindom rødde etterkvart han brukar. Han er 75aar.

Her i Masfjorden er det mest i indre fjorden (Solheimsetra)
 at dei hev rødda høget sitt ned fra utslættene. Der er ogsa
 dei fleste utslættene. Men som sagt: no skal folk mykje
 mindre i marka enn for. Det seara seg ikkje korkje for
 smaa eller store brakk. markeløseam (ulløseam) delt ned,
 slekta na qvar tie ned kjen og skog. Folk vil ikkje ga og grave for
 dei gamle marku lenger. -

Er hev bruke ò for open o som sein skivmed g. ij hev og
 bruke for open g, som h. d. i Nyber.
 av dei i spyrjelista nemnde arleiv's maatar og heidshap
 hev ikkje andre vore bruke her i bygda so og veit om dei
 so og her hev nemnt.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
 adr. NORSK FOLKEMUSEUM 68
 BYGDØY

Herad: Masfjorden. oppskrive av Gea P. Midtbo 1946
 i normalisera hovbygdamatar.
 Om framspart av hoy.
 Maaen aa framsparten hoy hev i vardi bygd vore den
 same fra utgamaalt kild og lite for vore dagar.
 For det allemeeste hev det vore aa bere det fra Nyggen.
 Ie aa bere pan bruke ein alleit hoy - byrdoy. lite hoytoy
 kavt vore minnst 5 jammar kaupt. Det var dei so bruke kavt
 6 og 7 jammar kaupt hoy. Ja det kavt at otkaraa skreite
 i hrop 2 vange byrdoy for aa fra skreite kjerne. Felle
 kild bruke dei mykje hoy aa kildkast, - krestoy, men den vrange
 skreite. Jammar var det mest vange hoy - krestoy. Jammar aa
 krestoy var den ei hald aa vange skreite minst vange ok.
 Byrdoy vange.